

KINNITATUD
Keskkonnaameti
10.01.2024
korraldusega nr 1-3/24/10

Vääna jõe loodusala (hoiuala) kaitsekorralduskava

SISUKORD

1. Ala iseloomustus	4
1.1. Uuritus ja seire	6
2. Kaitseväärtused ja kaitse eesmärgid	8
3. Kavandatavad kaitsekorralduslikud tegevused.....	12
3.1. Hoiuala tähistamine	12
3.2. Külastuskorraldus	13
Kasutatud allikad	14

Kasutatud lühendid, mõisted ja selgitused

KE – kaitse-eeskiri

KeA – Keskkonnaamet

LKS – looduskaitseeadus

KA – kaitseala

LKA – looduskaitseala

LoD – loodusdirektiiv (käsitleb ohustatud elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitsepõhimõtteid)

LoA – loodusala (loodusdirektiivi I ja II lisas nimetatud elupaigatüüpide või liikide kaitseks asutatud ala)

EELIS – Eesti Looduse Infosüsteem

SDF – Natura standardandmebaas

Kaitseväärtus – kaitse-eeskirjas nimetatud kaitstav loodusväärtus (kaitse-eesmärk)

Kaitse eesmärk – kaitseväärtuse soovitud seisund

Säilitamine – olemasolevate väärtuste säilitamine (seisund ei muutu halvemaks, säilitamine ei tähenda seda, et seisund peab jääma samaks) (looduslik areng)

1. ALA ISELOOMUSTUS

Loodusala nimi ja kood	Vääna jõe loodusala (EE0010187) (Joonis 1)
Loodusale jäävad loodusobjektid	Vääna jõe hoiuala (KLO2000346) ¹
Pindala	28,9 ha
Asukoht ja piirid	Harju maakond, Harku vald, Liikva, Naage, Vahi, Vaila, Vääna ja Vääna-Jõesuu küla; Saue vald, Kiia küla Rahvusvahelise tähtsusega alad (keskkonnaportaal.ee)
Kaitsekord	Vabariigi Valitsuse 16. juuni 2005. a määrus nr 144 „Hoiualade kaitse alla võtmine Harju maakonnas” Looduskaitseseadus
Koostaja nimi	Anna Krete Kangur
Koostamise aasta	2023
Kaitsekorralduskava koostamise kord	Keskkonnaministri 2. novembri 2022. a määrus nr 50 „Kaitsekorralduskava koostamise ja kinnitamise kord ning kaitsekorralduskava kinnitaja määramine” Kaitsekorralduskava kinnitaja määramine

Vääna jõe loodusala on moodustatud Vääna jõe kaitseks. Tegemist on olulise lõhejõega, mis on mitmete loodusobjektide liikidele elupaigaks. Loodusala kaitse tagatakse inventuuri käigus andmete uuendamisega ning looduslikule arengule jätmisega.

Kaitsekorralduskava annab soovitusel kaitstava ala valitsejale kaitse-eesmärkide saavutamise parimatest viisidest, kuid ei loo õigusi ega kohustusi kolmandatele isikutele.

Vääna jõe loodusala (Vääna jõe hoiuala) kaitsekorralduskava on koostatud tähtajatult. Kava vaadatakse üle ja uuendatakse põhjendatud juhtudel väärtuste kaitse tagamise eesmärgil lähtuvalt tulemuslikkuse hindamise või uue inventuuri andmetest.

¹ Ala piireb teiste loodusobjektidega – Liikva kanakullipüsielupaik (KLO3002748), Vaila kassikaku püsielupaik (KLO3001795) ja Sõrve looduskaitseala (KLO1000758).

Joonis 1. Väana jõe loodusala (piirid: EELIS, august 2023; aluskaart: Eesti Baaskaart, Maa-ameti WMS kaardirakendus, august 2023).

1.1. Uuritus ja seire

Inventuurid ja uuringud

Natura veeprojekti raames aastal 2000 on Vääna jõe le määratud elupaigatüüp jõed ja ojad (3260)². Hilisemal ajal elupaiga inventuure läbi viidud ei ole.

2018. a inventuuri „Hingu, võldase ja vingerja leviku täpsustamine 2017–2018” ja varasemate uuringuandmete põhjal on hink ja võldas Vääna jõe hoiualal tavaliseks ning laialt levinud liigiks. Ohuteguriks on aegajalt Pääsküla jõe kaudu sissetulev reostus, mille tagajärjel on Vääna jões aeg-ajalt esinenud kalade suremist (reostus seotud praeguseks suletud Pääsküla prügila nõrgvetega). „Pääsküla prügila sulgemisjärgne seire 2022. aasta tulemused ja koondülevaade”³ kohaselt ei ületa Pääsküla jõe seirepunkti pinnavee analüüsi tulemused vee saasteainesisalduse piirväärtusi⁴ ega ole seda teinud eelneval aastal.

2017. aasta uuringu „Pisitigude ja sõõrsuude leviku täpsustamine 2016–2017. Osa 2: Ojasilmu ja jõesilmu leviku täpsustamine 2016–2017” andmete põhjal oli katsepüükiel jõesilmu valmikuid registreeritud nii Vahiküla joastiku all (21,5 km merest) kui ka kaugemal allavoolu kuni Vääna jõe suudmeni. Joastik pole silmule vastuvoolu rändel ületatav, seega tuleks ametlikku levila ulatust muuta, levila tegelik ulatus on väiksem (Vahiküla joastikust mereni).

Tartu Ülikooli Eesti Mereinstituut on Vääna jões lõhe ja forelli asustustiheduse hindamiseks teinud seirepüüke alates 1992. aastast. Vääna jões on lõhe kudemist täheldatud ainult veerikastel aastatel. Lõhele sobilikke koelmualasid on Vääna-Jõesuu maanteeasilla ja Vääna vahelisel jõelõigul, Vahikülas. AS Saku maja heitvee pumpa avarii tõttu sattus 2012. a juulis Vääna ja Pääsküla jõkke suures koguses heitvett ning seetõttu langes hapniku sisaldus Vääna jões teatud perioodil väga madalale ning esines kalade massilist suremist. Tõenäoliselt mõjus nimetatud avarii 2012. aastal negatiivselt lõhe ja forelli tähnikute arvukusele. 2012. – 2014. a esines taas 0+ lõhet. 2015. ja 2016. a ei tabatud ühtegi 0+ lõhet. Alates 2017. a on 0+ lõhet igal aastal jõest tabatud, kuid keskmine asustustihedus on püsinud madalana.⁵

Riiklik seire

Loodusalal teostatakse jõgede hüdrokeemilist seiret ja ohtlike ainete seiret (SJA7837000) ning saarma seiret (SJA3437000). 2018. aasta seirenäitaja andmetel esineb liik loodusalal. Vahiküla kanali, sillast allavoolu seirejaamas (SJB4089000) ja Naage seirejaamas (SJB4183000) teostatakse kalanduse riikliku andmekogumise programmi.

Inventuuride ja uuringute vajadus

² Sulgudes on siin ja edaspidi kaitstava elupaigatüübikoodinumber vastavalt loodusdirektiivi I lisale. Tärniga (*) on tähistatud esmatähtsad elupaigatüübid.

³ [Pääsküla prügila keskkonnaseire 2022 koondaruanne ELLE 110123.pdf \(teliahybridcloud.com\)](#)

⁴ Keskkonnaministri [määrus](#) 08.11.2019 nr 61 „Nõuded reovee puhastamise ning heit-, sademe-, kaevandus-, karjääri- ja jahutusvee suublasse juhtimise kohta, nõuetele vastavuse hindamise meetmed ning saasteainete piirväärtused”

⁵ Eesti kalandussektori riikliku töökaava täitmine 2022.-2024. aastal (riigihanke viitenumbri 240365). Osa_Lõhe ja meriforell. Tartu Ülikool. Eesti Mereinstituut

Vajalik on alal läbi viia Natura elupaiga inventuur, et täpsustata elupaigatüübi jõed ja ojad andmeid. Veel on vajalik alal läbi viia kaitse-eesmärgiks olevate liigi paksukojaline jõekarp inventuur, et täpsustada praegu teadaolevaid andmeid. Liikide info on oluline ka elupaigatüübi seisundi hindamiseks (indikaatorina).

2. KAITSEVÄÄRTUSED JA KAITSE EESMÄRGID

Loodusala kaitse-eesmärkideks olevad väärtused on kinnitatud Vabariigi Valitsuse 2002. aasta korraldusega⁶ ja hoiuala omad Vabariigi Valitsuse 2005 aasta määrusega⁷. Vääna jõe loodusala ja hoiuala kaitse-eesmärgid on EÜ nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ II lisas nimetatud liikide – saarma (*Lutra lutra*), hariliku hingi (*Cobitis taenia*), hariliku võldase (*Cottus gobio*), jõesilmu (*Lampetra fluviatilis*), lõhe (*Salmo salar*) ja paksukojalise jõekarbi (*Unio crassus*) elupaikade ning I lisas nimetatud elupaigatüübi jõgede ja ojade (3260) kaitse.

Vääna jõgi Saku paisust suubumiseni mere (VEE1094500) kuulub keskkonnaministri 15. juuni 2004. a määruse nr 73 alusel lõhe, jõeforelli, meriforelli ja harjuse kudemis- ja elupaikade nimistusse.⁸

Veemajanduskava 2022–2027 andmetel on Vääna jõe koondseisund 2019. aasta seisuga kesine.⁹

Tabelis 1 ja 2 võetakse kokku Vääna jõe loodusala kaitseväärtuse hoidmisega seotud kaitse-eesmärgid, soodsa looduskaitse seisundi saavutamist või hoidmist mõjutavad tegurid ning nende ärahoidmiseks või leevendamiseks ettenähtavad meetmed ning kaitsetegevuse oodatavad tulemused.

⁶ Vabariigi Valitsuse 05.08.2002 [korraldus nr 615](#) „Euroopa Komisjonile esitav Natura 2000 võrgustiku alade nimekirj“

⁷ Vabariigi Valitsuse 16.06.2005 [määrus nr 144](#) „Hoiuala de kaitse alla võtmine Harju maakonnas“

⁸ Keskkonnaministri 15.06.2004 [määrus nr 73](#) „Lõhe, jõeforelli, meriforelli ja harjuse kudemis- ja elupaikade nimistu“ § 2 p 123

⁹ Lääne-Eesti vesikonna veemajanduskava 2022–2027.

Tabel 1. Vääna jõe loodusala (hoiuala) kaitseväärtuste koondtabel

Kaitseväärtus ¹⁰	Seisund (pindala(ha)/esinduslikkus) ¹¹	Kaitse eesmärk ¹²	Mõjutegurid	Meetmed	Oodatav tulemus	Märkused	Panus üldpindalasse /SDFi (%) ¹³
Jõed ja ojad (3260) LoA – ja, KE – ja, LoD – I	27,6 ha/C Andmed vanad, vajavad täpsustamist	Elupaigatüübi säilitamine ja parendamine 27,6 ha suurusel alal Andmete täpsustamine 27,6 ha suurusel alal	Vananenud andmed Asulatest pinnaveega tulev hajureostus Asulatest reoveega tulev reostus (reoveepuhasti PUH0370840 Kanama toimimine) Ehitustegevus kallastel, kaldajoone muutmine	Inventeerimine Meetmed vastavalt veemajanduskavale (teavitus) Meetmed vastavalt veemajanduskavale (reoveepuhasti toimimise uuring) Järelevalve õigusaktidest tulenevatele nõuetele	Heas seisus elupaiku on säilinud 27,6 ha-l Andmed on täpsustunud 27,6 ha-l	SDF-is 28,9 ha, täpsustada pindala ja seisund pärast inventuuri	0,29/0,85

¹⁰ KE (ja/ei) – on või ei ole hoiuala kaitse-eesmärk; LoA (ja/ei) – on või ei ole loodusala kaitse-eesmärk; LoD – loodusdirektiivi lisa number

¹¹ Elupaigatüübi pindala hektarites ja esinduslikkus EELISesse kantud inventuuride alusel 2023. a seisuga. Esinduslikkus A – väga hea, B – hea, C – arvestatav

¹² Kaitse eesmärk seatakse aastaks 2050.

¹³ 2019. a loodusdirektiivi aruande andmete põhjal (<https://nature-art17.eionet.europa.eu/article17/habitat/report/>). Numbrid näitavad, milline on selle loodusala elupaigatüüpide osakaal kogu Eesti elupaigatüüpide / kõikide SDF-i kantud elupaigatüüpide pindalast.

Tabel 2. Vääna jõe loodusala (hoiuala) kaitseväärtuste koondtabel (liigid)

Kaitseväärtus ¹⁴	Seisund	Kaitse eesmärk	Mõjutegurid	Meetmed	Oodatav tulemus	Märkused
Harilik võldas (<i>Cottus gobio</i>) LKS – III, KE – ja, LoA – ja, LoD – II	Esineb arvukalt ¹⁵	Liigi esinemine arvukalt ja elupaiga (jões ja ojad) hea seisundi säilitamine 27,6 ha suurusel alal	Pääsküla jõe kaudu sissetulev reostus	Keskonnaseire	Liik esineb arvukalt ja elupaik (jões ja ojad) on säilinud heas seisundis 27,6 ha-l	Keskonnaseiret korraldab Tallinna linn (ajavahemik 2004–2034) ¹⁶
Saarmas (<i>Lutra lutra</i>) LKS – III, KE – ja, LoA – ja, LoD – II	2018. aasta seire andmetel esineb liik looduslal	Liigi esinemine ja elupaiga (jões ja ojad) hea seisundi säilitamine 27,6 ha suurusel alal			Liik esineb ja elupaik (jões ja ojad) on säilinud heas seisundis 27,6 ha-l	
Harilik hink (<i>Cobitis taenia</i>) LKS – III, KE – ja, LoA – ja, LoD – II	Esineb arvukalt	Liigiarvukas esinemine arvukalt ja elupaiga (jões ja ojad) hea seisundi säilitamine 27,6 ha suurusel alal	Pääsküla jõe kaudu sissetulev reostus	Keskonnaseire	Liik esineb arvukalt ja elupaik (jões ja ojad) on säilinud heas seisundis 27,6 ha-l	Keskonnaseiret korraldab Tallinna linn (ajavahemik 2004–2034)

¹⁴ LKS – kaitsekategooria looduskaitsealad alusel; KE (ja/ei) – on või ei ole hoiuala kaitse-eesmärk; LoA (ja/ei) – on või ei ole loodusala kaitse-eesmärk; LoD (ja/ei) – loodusdirektiivi lisa number

¹⁵ „Hingu, võldase ja vingerja leviku täpsustamine 2017–2018”

¹⁶ [Pääsküla prügilal Tallinn](#)

Jõesilm (<i>Lampetra fluviatilis</i>) LKS – ei, KE – ja, LoA – ja, LoD – II	Olemas, levila tegelik ulatus on väiksem (Vahiküla joastikust mereni) ¹⁷	Liigi esinemine ja elupaiga (jõesed ja ojad) hea seisundi säilitamine Vahiküla joastikust mereni	Illegaalne püük	Kevadisel kudeperioodil kontrollreidid Vahiküla joastiku alla olevale sigimisalale	Liik esineb ja elupaik (jõesed ja ojad) on säilinud Vahiküla joastikust mereni heas seisundis	Ametlikku levila ulatust tuleks muuta – Vahiküla joastik pole silmale vastuvoolu rändel ületatav
Lõhe (<i>Salmo salar</i>) LKS – ei, KE – ja, LoA – ja, LoD – II	Esineb	Liigi esinemine ja elupaiga (jõesed ja ojad) hea seisundi säilitamine 27,6 ha suurusel alal	Jõevee halb kvaliteet	Liigi esinemine on tagatud elupaigatüübi jõesed ja ojad (3260) kaitse-eesmärgi täitmisega	Liik esineb ja elupaik (jõesed ja ojad) on säilinud heas seisundis 27,6 ha-l	
Paksukojaline jõekarp (<i>Unio crassus</i>) LKS – II, KE – ja, LoA – ja, LoD – II, IV	Esineb alal, kuid andmed on aegunud (aastast 2002) ja puudulikud	Liigi esinemine ja elupaiga (jõesed ja ojad) hea seisundi säilitamine 27,6 ha suurusel alal	Vananenud info liigi elupaiga seisundi kohta Asulatest reoveega tulev reostus (reoveepuhasti PUH0370840 Kanama toimimine)	Inventuur Meetmed vastavalt veemajanduskavale (reoveepuhasti toimimise uuring)	Liik esineb ja elupaik (jõesed ja ojad) on säilinud heas seisundis 27,6 ha-l	Piiratud levilaga jõgi. Nende jõgede sängidest karbid ilmselt suuremat osa ei asusta.

¹⁷ „Pisitigude ja sõõrsuude levikud täpsustamine 2016–2017. Osa 2: Ojasilmu ja jõesilmu leviku täpsustamine 2016–2017”

3. KAVANDATAVAD KAITSEKORRALDUSLIKUD TEGEVUSED

Vajalike tegevuste tabelisse (tabel 3) on koondatud tööd, mis on vajalikud kaitse eesmärkide saavutamiseks, tabelit võidakse tulevikus täiendada. Tabelis on tegevused jaotatud vastavalt tegevuse olulisusele järgmistesse prioriteetsusklassidesse:

- 1) esimene prioriteet – hädavajalik tegevus, milleta kaitse-eesmärkide täitmine planeeritavas ajavahemikus on võimatu, see on kaitseväärtuste säilimisele ja toimiva ohuteguri kõrvaldamisele suunatud tegevus (taastamine); kaitsekorralduse tulemuslikkuse hindamiseks vajalik tegevus (inventeerimine);
- 2) teine prioriteet – vajalik tegevus, mis on suunatud väärtuste taastamisele ja potentsiaalsete ohutegurite kõrvaldamisele;
- 3) kolmas prioriteet – soovituslik tegevus ehk tegevus, mis aitab kaudselt kaasa väärtuste säilimisele ja taastamisele ning ohutegurite kõrvaldamisele (infotahvlid, külastustaristu).

Tabel 3. Vajalikud tegevused aastaks 2033

Jrk	Tegevuse nimetus	Maht	Tegevuse tüüp	Korraldaja	Prioriteet	Ajagraafik
Inventuurid, seired, uuringud						
1	Jõgede ja ojade inventuur	27,6 ha	Inventuur	KeA	I	2033
2	Kaitse-eesmärgiks olevate liikide (paksukojaline jõekarp) inventuur		Inventuur	KeA	I	2033
Taristu, tehnika ja loomad						
3	Hoiuala tähistamine	4 tk	Kaitsealuste objektide tähistamine, tähiste paigaldamine	RMK	II	2025
4	Hoiuala tähiste hooldamine	4 tk	Kaitsealuste objektide tähistamine, tähiste paigaldamine	RMK	II	Pärast paigaldamist igal aastal vastavalt vajadusele
Kavad, eeskirjad						
5	Kaitsekorralduskava andmete ülevaatamine ja vajadusel uuendamine		Tegevuskava	KeA	II	1 kord kümne aasta jooksul
6	Kaitsekorralduskava tulemuslikkuse hindamine		Tegevuskava	KeA	I	1 kord kümne aasta jooksul

3.1. Hoiuala tähistamine

Loodusala on tähistamata või ei ole tähiste asukoht registreeritud. Hästi ligipääsetavasse ja käidavasse kohta tuleb paigaldada neli hoiuala tähist. Tähiste planeeritud asukoht on nähtav külalistaristu virtuaalkontoris (haldusalisene töökeskkond).

Tähiste paigaldamine ja hooldamine on II prioriteedi töö, mida korraldab Riigimetsa Majandamise Keskus.

3.2. Külastuskorraldus

Alal puudub külastustaristu ning käesoleva kaitsekorralduskavaga seda ka ei planeerita.

KASUTATUD ALLIKAD

Eesti kalandussektori tiikliku töökava täitmine 2022.-2024. aastal (riigihanke viitenumbri 240365). Osa_Lõhe ja meriforell. Tartu Ülikool. Eesti Mereinstituut [Eesti Looduse Infosüsteem](#). (EELIS). (2010). Keskkonnaagentuur.

Jõesilmu (*Lampetra fluviatilis*) kaitse tegevuskava. Kinnitatud keskkonnaameti peadirektori asetäitja 09.05.2022 korraldusega nr 1-3/22/195

[Looduskaitse seadus](#). (2004).

Lääne-Eesti vesikonna veemajanduskava 2022–2027. (2022). Keskkonnaamet.

[Natura Standardandmebaas](#)

Paksukojalise jõekarbi (*Unio crassus*) kaitse tegevuskava. Kinnitatud keskkonnaameti peadirektori 19.09.2017 käskkirjaga nr 1-1/17/327

Vabariigi Valitsuse 05.08.2002 korraldus nr 615 „[Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri](#)”.

Vabariigi Valitsuse 16.06.2005. a määrus nr 144 „[Hoiualade kaitse alla võtmine Harju maakonnas](#)”.